

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ ТА ІСТОРІЇ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

I

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ ТА ІСТОРІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

I Всеукраїнська науково-практична
конференція
м. Дніпро, 10 квітня 2025 року

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ ТА ІСТОРІЇ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД**

I Всеукраїнська науково-практична конференція
м. Дніпро, 10 квітня 2025 року

Матеріали доповідей

Дніпро
«Середняк Т.К.»
2025

УДК 91+94 (06)
М-54

Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара,
протокол №13 від 22.04.2025 р.

**Редакційна
колегія:**

канд. педаг. наук, доц. В.В. Безуглий (відп. ред.),
д-р іст. наук, доц. Д. В. Архирейський. канд.
педаг. наук, доц. Г.О. Лисичарова, канд. іст. наук,
доц. В.П. Бурмага, канд. геогр. наук, доц. В. В.
Грушка, канд. іст. наук, доц. О.М. Каковкіна,
старш. викл. О.В. Сизенко (секретар).

М-54 **Методика навчання географії та історії: сучасні виклики та
практичний досвід:** Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної
конференції (м. Дніпро, 10 квітня 2025 р.) — Дніпро: Середняк Т. К.,
2025, — 200 с.
ISBN 978-617-8540-41-8

У збірнику представлено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, де окреслені реалії, що склалися в сучасній географічній та історичній освіті на етапі їх реформування (виклики відповідності вимогам НУШ) в умовах повномасштабної війни.

Матеріали публікуються в авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

ISBN 978-617-8540-41-8

Юлія РІЗАК. Урок-екскурсія в інтерактивному музеї як форма навчально-виховної діяльності в географічній освіті	49
Ельміра СОКОЛОВА. Сучасні підходи до організації проектної діяльності на уроках географії в умовах нової української школи	53
Тетяна ТАРШИНА. Популяризація географічної інформації засобами соціальних мереж (TikTok та Instagram) та впровадження результатів у навчальний процес	55
Надія ТКАЧУК. Сторітелінг як інноваційний метод реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі з географії	60
СЕКЦІЯ 3. МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ ТА ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ / ІСТОРІЇ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ.....	64
Віталій БЕЗУГЛИЙ. Значення комп'ютерних технологій у навчанні географії	64
Аліса БОБИЛЬОВА. Інтерактивні уроки географії для учнів 10-11 класів	69
Анастасія БОГУШ. Використання ігрових методів навчання на уроках історії	72
Людмила БОНДАРЕНКО. Методичні прийоми та засоби навчання географії в закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти.....	76
Софія ВАКУЛИК. Репрезентація жіноцтва у сучасних підручниках з історії.....	80
Ольга ГРИГОР'ЄВА. Застосування інноваційних технологій на заняттях з історії України.....	83
Катерина ДІРЯВКА. Методика використання сервісу Artivive на уроках історії.....	88
Леся ЗАСТАВЕЦЬКА, Тарас ЗАСТАВЕЦЬКИЙ. Методичні підходи до вивчення населення в шкільному курсі географії.....	92
Тетяна КАРПЕНКО, Дмитро ІВАНІСІК. Особливості вивчення географії адміністративного району у закладах загальної середньої освіти (на прикладі Криворізького району Дніпропетровської області).....	95

Загалом, результати дослідження підтверджують, що впровадження Artivive у навчальний процес є перспективним напрямом розвитку історичної освіти, що може сприяти підвищенню її ефективності та привабливості для учнів.

Список використаних джерел

1. Лешко К. В., Рикова Л. Л. Формування професійно-пізнавальної активності майбутніх педагогів з використанням засобів доповненої реальності. *New computer technology*. 2019. № 17. С. 76-81.
2. (Не)типові уроки: чим креативні вчителі Дніпра мотивують учнів до навчання. URL: <https://nus.org.ua/2024/01/31/ne-typovi-uroky-chym-kreatyvni-vchyteli-dnipra-motyvuuyut-uchniv-do-navchannya/>
3. Додаток Artivive. URL: <https://www.artivive.com/>
4. Додаток Vidnoz AI. URL: <https://www.vidnoz.com/>
5. Доповнена та віртуальна реальність. Створення власних ефектів за допомогою додатка «Artivive». URL: <https://naurok.com.ua/dopovnena-ta-virtualna-realnist-stvorenniya-vlasnih-efektiv-za-dopomogoyu-dodatka-artivive-252591.html>
6. Arif Wibawanto. The Use Of Artivive Application. To Improve Children's Communication Skills. URL: <https://surl.li/zznjsk>

Леся ЗАСТАВЕЦЬКА

доктор географічних наук, професор,
завідувачка кафедри географії та методики її навчання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
zast.lesia@gmail.com

Тарас ЗАСТАВЕЦЬКИЙ

кандидат географічних наук,
доцент кафедри географії України і туризму
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ГЕОГРАФІЇ

Актуальність дослідження. Вивчення населення в шкільному курсі географії формує всебічне розуміння світу, що оточує учнів, і готує їх до активної участі в суспільстві. Знання про демографічні тенденції допомагає їм прогнозувати майбутні зміни та виклики, з якими вони можуть стикнутися, а вивчення етнічного та релігійного складу населення формує розуміння різноманітності соціокультурних проявів і вміння їх толерантно сприймати. Важливим завданням вчителя на сучасному етапі вдало підібрати форми і

методи навчання, які допоможуть не тільки засвоїти нові знання, але й будуть направлені на формування компетентностей та розвитку soft skills школярів.

Метою дослідження є формулювання методичних підходів до вивчення населення в шкільному курсі географії.

Виклад основного матеріалу. Аналіз Державного стандарту та навчальних програм з географії для загальноосвітніх закладів [3, 4, 5, 6] свідчить про великий потенціал тем, пов'язаних з населенням і його розселенням, для інтеграції не лише у відповідні розділи, а й у різні курси географії. Формування теоретичних знань про населення, а також ознайомлення з історією та сучасними процесами розселення починається ще в 5-му класі у курсах «Природознавство» та «Я у Світі». Ці матеріали можуть бути корисними при вивченні тем «Населення: історія та сучасність» і «Господарська діяльність людини», де учні дізнаються про чисельність мешканців свого населеного пункту та типи поселень.

У 6-му класі, в рамках курсу «Загальна географія», матеріали можуть застосовуватися для вивчення розділів «Природа і населення своєї місцевості» та «Людство на Землі», де учні поглиблюють знання про свій регіон і господарську діяльність населення. На практичній роботі пропонується провести ознайомлення з пам'ятками культури, історії, мистецтва, за можливості відвідати краєзнавчий музей (якщо такий є) у селі або місті [8].

У 7-му класі під час вивчення розділу II «Головні закономірності формування природи материків та океанів», теми 4 «Розселення людей на материках» учні вивчають головні аспекти розміщення людей на Землі, виявляють причини нерівномірності заселення окремих територій, аналізують динаміку чисельності населення планети за останні два століття. Під час вивчення наступних розділів, які стосуються географії конкретних материків, учні аналізують, як природні чинники впливають на розселення людей на кожному з них, особливості та взаємозв'язки розміщення населення.

У 8-му класі учні можуть вивчати населення з позицій впливу людини на навколишнє середовище (розділ III «Природокористування»), а також дізнаються про вплив природних умов на розселення та господарську діяльність людей.

Найширші можливості для вивчення населення пропонує географія 9-го класу, зокрема під час вивчення I розділу «Населення України і світу». У складі цього розділу виділяють 4 теми: «Демографічні процеси», «Розселення», «Етнічний, релігійний склад» та «Трудові ресурси».

У першій темі вивчаються основні демографічні параметри та показники: чисельність населення, народжуваність, смертність, природний приріст та їх просторові відмінності. Під час вивчення механічного руху населення учні знайомляться з поняттями «біженці» та «внутрішньопереміщені особи». Для дослідження школярам пропонується проаналізувати залежність між природним приростом населення країн та їх соціально-економічним розвитком, визначити країни, де працюють трудові мігранти з України. Важливо під час

вивчення цієї теми також звернути увагу учнів на поширення української діаспори та її вплив на сучасне суспільне життя України. Для цього можна запропонувати пошукову роботу для учнів в індивідуальному або груповому форматі. Підготувати матеріал на урок можна у вигляді доповіді, презентації або власної інфографіки.

Докладному вивченню демографічної ситуації сприятимуть і проблемні запитання та завдання, як от: які чинники найбільше впливають на народжуваність і смертність населення? як зупинити демографічну кризу/ демографічний вибух в країні? причини та наслідки старіння населення?

Цікавою формою роботи на уроці може стати ділова гра, під час якої учні пропонують ідеї щодо покращення демографічної ситуації в своїй місцевості.

Під час вивчення теми «Розселення» учні отримують знання про густоту населення, типи населених пунктів, урбанізацію, особливості розселення населення в Україні та світі. Під час дослідницької роботи учням пропонується здійснити аналіз впливу соціально-економічних чинників на розселення; визначити рівень урбанізації в різних регіонах світу; охарактеризувати найбільші міські агломерації та ін.

У темі «Етнічний, релігійний склад» учні знайомляться з розселенням народів у сучасному світі; зі світовими релігіями та їх просторовим поширенням.

Завершає розділ тема «Трудові ресурси», яка дозволяє учням познайомитись із питаннями зайнятості та безробіття в Україні та світі; учні визначають регіони України із найбільшими та найменшими показниками безробіття, порівнюють показники безробіття України та країн Європи; аналізують зайнятість населення України та світу у різних галузях господарства. На цьому етапі можна запропонувати школярам порівняти, які професії в Україні були найбільш затребуваними у період до 2022 року та після повномасштабного вторгнення. Доречною буде також дискусія про те, які професії будуть найбільш актуальними в нашій країні та світі через 10 років.

Висновки. Аналіз нормативної документації щодо реалізації шкільної географічної освіти дозволяє зробити висновок про можливості вивчення населення у різних класах. Серед методів, які доцільно застосовувати під час вивчення населення у шкільному курсі географії, окрім традиційних (порівняльний, статистичний, картографічний, географічний диктант, робота з картою тощо) варто звернути увагу і на новітні, які спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності та дослідницької роботи учнів, а також розвитку їх soft skills – створення інфографіки та карт на різних платформах (наприклад, Canva), створення кросвордів за допомогою ІІІ, відеопрезентацій, наповнення електронних дошок з теми, методи проєктного навчання тощо.

Список використаних джерел

1. Безуглий В.В. Географія (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. заг. серед. освіти / В. В. Безуглий, Г. О. Лисичарова. Київ : Генеза, 2018. 192 с.

2. Вішнікіна Л. П. Вектори розвитку шкільної географічної освіти. Освітні й наукові виміри географії та туризму: матер. III Всеукраїнської науково-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю (м. Полтава, 17 квітня 2024 р.) / відп. ред. Є. В. Копилець. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2024. С.23-26.

3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п#Text>

4. Державний стандарт базової середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyakipitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>

5. Географія 6–9 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. 2022. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.geography-6-9.pdf>

6. Географія. 10-11 класи. Рівень стандарту. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Затверджено та надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698). 2022 р. 25 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.geography-10-11-standart.pdf>

7. Географія : підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти / Запотоцький С. П., Зінкевич М. В., Совенко В. В., Гілецький Й. Р., Мозіль О. В.; наук. ред. К. В. Мезенцев, І. С. Круглов. Тернопіль : Астон, 2025. 272 с.

8. Модельна навчальна програма «Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Запотоцький С.П., Карпюк Г.І., Гладковський Р.В., Довгань А.І., Совенко В.В., Даценко Л.М., Назаренко Т.Г., Гільберг Т.Г., Савчук І.Г., Нікітчук А.В., Яценко В.С., Довгань Г.Д., Грома В.Д., Горовий О.В.) Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 11.04.2022 № 324). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Prirod.osv.galuz/Neohrafiya/Neohrafiya.6-9-kl.Zapototskyi.ta.in.06.05.2022.pdf>

Тетяна КАРПЕНКО

доктор філософії (географія), старший викладач

кафедри географії та методики її навчання

Криворізького державного педагогічного університету

tkazakova1810@gmail.com

Дмитро ІВАНІСІК

здобувач другого (магістерського) рівня освіти

спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія)

Криворізького державного педагогічного університету

ivanisikdima@gmail.com